

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Lite småkonstigt!

En konstruktionsgrammatisk undersökning
av [lite små-ADJ]

David Karlson-Weimann

Specialarbete 7,5 hp
Svenska språket, fortsättningskurs (SV1203) 30 hp
VT2014
Handledare: Benjamin Lyngfelt

Sammanfattning

I den här uppsatsen undersöks användningen och betydelsen av konstruktioner som kan skrivas på formen [lite små-ADJ]. Genom korpuslingvistiska analyser av bloggtexter från sökningar i Göteborgs Universitets textkorpus KORP visas dels att sådana adjektivfraser oftast har predikativrelaterade funktioner, dels att de förmedlar en diminutiv betydelse som med fördel används för att beskriva självupplevda händelser eller företeelser. I uppsatsen ingår även upprättandet av en konstruktikonpost som kan infogas i projektet SweCcn.

Nyckelord: *Adjektivfraser, konstruktionsgrammatik, konstruktikon, korpusstudie*

Innehållsförteckning

<u>1. Inledning</u>	<u>4</u>
<u>2. Syfte</u>	<u>4</u>
<u>3. Tidigare forskning och bakgrund</u>	<u>5</u>
<u>3.1 Konstruktioner och konstruktionsgrammatik</u>	<u>5</u>
<u>3.2 SweCcn – ett svenskt konstruktikon</u>	<u>5</u>
<u>4. Metod</u>	<u>6</u>
<u>5. Resultat och analys</u>	<u>8</u>
<u>5.1 Semantisk funktion hos adverbialet ”lite”</u>	<u>8</u>
<u>5.2 Konstruktionens syntaktiska funktion</u>	<u>9</u>
<u>5.3 Konstruktionens valens</u>	<u>10</u>
<u>5.4 Konstruktionens pragmatik</u>	<u>11</u>
<u>6. Konstruktikonpost</u>	<u>12</u>
<u>6.1 Konstruktikonpostens utformning</u>	<u>12</u>
<u>6.2 Konstruktikonposten för [lite små-ADJ]</u>	<u>12</u>
<u>7. Diskussion</u>	<u>13</u>
<u>8. Källförteckning</u>	<u>15</u>

1. Inledning

”Jag var lite småklantig igår.” ”Det där var lite småskumt.” ”Han ser lite småmysig ut.” Dessa uttalanden är exempel på språkbruk som vi är helt bekväma med att använda i svenskan. Men om vi tittar lite närmare på dem är det inte helt uppenbart varför de ser ut som de gör. Varför finns det två förminskande uttryck? Är inte det onödigt? Och varför känns det som om man trots det egentligen inte talar om en liten mängd av något alls?

Den typen av språkliga frågor är både väldigt intressanta och dåligt utforskade i den traditionella språkforskningen, trots att språket genomsyras av den här typen av uttryck där den faktiska betydelsen inte är lika med summan av deltagande ord. För att förstå hur sådana konstruktioner fungerar och för att kunna tillgängliggöra den kunskapen för språkinlärare måste de studeras utefter sina egna villkor och dessutom organiseras på ett överskådligt och användarvänligt sätt. På Göteborgs Universitet pågår projektet SweCcn, som syftar till att producera ett sådant referensverk.

2. Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka förutsättningarna och de generella kvaliteterna hos uttryck som de i exemplen ovan, alltså sådana som kan skrivas på formen [lite små-ADJ]. Undersökningen kommer att försöka utröna hur sådana adjektivfraser fungerar semantiskt och syntaktiskt, hur deras valens ser ut och i vilka pragmatiska situationer de används. Denna information skall sedan användas för att upprätta en konstruktikonpost som kan infogas i konstruktikonprojektet SweCcn.

3. Tidigare forskning och bakgrund

3.1 Konstruktioner och konstruktionsgrammatik

I traditionell grammatik brukar man oftast tala om språket som bestående av två nivåer: den grammatiska nivån och den lexikala nivån. På den grammatiska nivån behandlas språkets regelverk. Här beskriver man de generella strukturer som kan utläsas ur språkbruket. Sådana regler får oftast en hög abstraktionsnivå. Härutöver finns den lexikala nivån, som är det konkreta plan där enskilda ord ligger. Orden ses som byggstenar som kan sättas in i ritningen som de grammatiska reglerna skapar.

Konstruktionsgrammatiken hävdar att dessa plan inte är de enda två nivåer som finns att tillgå, utan att de utgör ytterligheter i ett spektrum av språkliga företeelser som ligger utspridda emellan dem. Dessa företeelser kallas konstruktioner, och en väldigt stor del av språket består av den här typen av fasta fraser och idiomatiska uttryck. (Lyngfelt 2013) Den traditionella grammatiken har ibland tagit hänsyn till konstruktioner som ligger tillräckligt nära de två etablerade utgångspunkterna, men när det blivit för komplicerat att placera in dem i de givna formarna har de mer eller mindre utelämnats. Därför har de inte heller studerats i någon större utsträckning.

3.2 SweCcn – ett svenskt konstruktikon

Vi kan hitta enskilda ord i ordböcker och generella regler i grammatikor, men eftersom konstruktioner inte tidigare har studerats på sina egna villkor har de inte heller sina egna referensverk. Trots att forskning visat att sådana konstruktioner ofta är problematiska för andraspråksinlärare av svenska finns det ingen lista att gå till för dem som vill ta reda på vad ett sådant uttryck bär för betydelse. Detta kan leda till att de väljer att inte använda sådana uttryck, vilket resulterar i en lägre språkfärdighet.

Projektet SweCcn vid Göteborgs Universitet syftar till att på sikt skapa en sådan resurs. Genom att systematiskt undersöka och kategorisera konstruktioner vill man skapa ett sökbart onlineuppslagsverk för uttryck med inslag av både generella och lexikala element. Projektet blandar konstruktionsgrammatik och datoriserad

lexikografi och är byggd på den så kallade FrameNet-strukturen. Strukturen utvecklades vid Berkeley University, USA, och har anpassats till många olika språk, däribland svenskan, där den kallas Svenskt Frasnät. Konstruktikonet skall i slutändan utgöra en påbyggnad till Svenskt Frasnät. (Lyngfelt 2013)

4. Metod

För att undersöka konstruktionen i fråga har jag använt mig främst av en korpuslingvistisk metod vilket innebär att jag belagt mina slutsatser genom studium av språkexempel hämtade från en textkorpus. En textkorpus är en samling texter som utgör en bas för den som behöver studera en stor mängd textmaterial, framförallt på ett kvantitativt sätt men även genom kvalitativa resonemang.

Den här uppsatsens utgångspunkt är sökningar i Göteborgs Universitets textkorpus KORP. KORP är en samlingskorpus med över fyra miljarder så kallade token, det vill säga löpord, samlade från en bred uppsättning texttyper. KORP innehåller flera underkorpusar med akademiska, medicinska, juridiska och politiska texter, dagstidningar, tidskrifter och psalmböcker. Dessutom har den en stor mängd text automatiskt insamlad från diskussionsforumet Flashback, ett urval bloggar samt mikrobloggen Twitter. Sökningarna har främst företagits i korpusen Bloggmix, eftersom den dels representerar dagligt och informellt språk med stor spännvidd ämnesmässigt och dels har långt fler träffar på den aktuella konstruktionen än de övriga korpusarna, förutom Diskussionsforum.

För att ha något att jämföra med utgick jag från fyra olika söksträngar som svarar mot fyra olika konstruktioner, nämligen [lite små-ADJ], [små-ADJ], [lite halv-ADJ] och [halv-ADJ]. Respektive söksträng listas nedan.

Sökning	Ruta 1	Ruta 2	Resultat
(A)	ord är "lite" (skriftlägesoberoende)	förled är "liten (adjektiv)" OCH ordklass är adjektiv	5186 träffar i Bloggmix. 756 träffar i övriga korpusar utom Sociala medier.
(B)	ord är inte "lite" (skriftlägesoberoende)	förled är "liten (adjektiv)" OCH ordklass är adjektiv	3216 träffar i Bloggmix.
(C)	ord är "lite" (skriftlägesoberoende)	förled är "halv (adjektiv)" OCH ordklass är adjektiv	2708 träffar i Bloggmix.
(D)	ord är inte "lite" (skriftlägesoberoende)	förled är "halv (adjektiv)" OCH ordklass är adjektiv	10380 träffar i Bloggmix.

För vissa delar av analysen har andra söksträngar använts. För att avgöra hur adverbialet "lite" fungerar i konstruktionen byttes det nämnda ordet ut mot "mycket" eller "våldigt" enligt i övrigt samma format som i söksträngarna (A) och (C). Dessa söksträngar kallas (E) och (F) nedan.

Sökning	Ruta 1	Ruta 2	Resultat
(E)	ord är "mycket" (skriftlägesoberoende) ELLER ord är "våldigt" (skriftlägesoberoende)	förled är "liten (adjektiv)" OCH ordklass är adjektiv	5 träffar i Bloggmix
(F)	ord är "mycket" (skriftlägesoberoende) ELLER ord är "våldigt" (skriftlägesoberoende)	förled är "halv (adjektiv)" OCH ordklass är adjektiv	9 träffar i Bloggmix.

För samma undersökning användes också följande söksträngar (G) och (H), där ”för” eller ”väl” har satts in efter ”lite”.

Sökning	Ruta 1	Ruta 2	Ruta 3	Resultat
(G)	ord är ”lite” (skriftläges- oberoende)	ord är ”för” (skriftlägesoberoende) ELLER ord är ”väl” (skriftlägesoberoende)	förled är ”liten (adjektiv)” OCH ordklass är adjektiv	0 träffar i Bloggmix.
(H)	ord är ”lite” (skriftläges- oberoende)	förled är ”halv (adjektiv)” OCH ordklass är adjektiv	förled är ”halv (adjektiv)” OCH ordklass är adjektiv	1 träff i Bloggmix.

Resultaten bygger på såväl kvalitativa som kvantitativa analyser av materialet. Exempel från en sökning markeras med respektive bokstav, eller med (S) om det är ett skrivbordsexempel.

5. Resultat och analys

5.1 Semantisk funktion hos adverbialet ”lite”

Ett av den undersökta konstruktionens mest uppenbara karaktäristika är att den innehåller två förminskande led. Dels inleds adjektivfrasen av adverbialet ”lite”, dels har huvudordet i adjektivfrasen prefixet ”små-”. Vi kan utifrån vår språkkänsla avgöra att de dubbla förminskande leden inte faktiskt betyder en dubbel förminskning av något. ”En lite småtrevlig kväll”^(S) betyder inte att kvällen var pyttelite trevlig och alltså i övrigt ganska dålig. Hur fungerar då det extra adverbialet ”lite” när det sätts in i konstruktionens sammanhang?

Svenska Akademiens Grammatik (SAG) listar tre funktioner hos adverbialet ”lite” (SAG 2 kap 5 § 161):

1. Gradadverbial i kontrast mot ”mycket” eller i kontrast mot ingen grad alls.
2. Adverbial i betydelsen ”en smula” tillsammans med nedvärderande adjektiv.
3. Adverbial med betydelsen ”lite för” tillsammans andra graderbara adjektiv.

Om ”lite” hade funktion 1 borde det gå bra att byta ut det mot ett annat gradadverbial, till exempel ”mycket” eller ”våldigt”. Söksträng (E) gav 3 träffar för ”mycket” och 2 träffar för ”våldigt” i Bloggmix. Söksträng (F) gav 7 träffar för ”mycket” och 2 träffar för ”våldigt” i Bloggmix, men många av träffarna för ”mycket” var av typen ”Det fanns mycket halvintressanta människor på förfesten [...]”^(F), där ”mycket” inte var adverbial till adjektivfrasen utan var sin egen adjektivfras som modifierade substantivet i den egentliga betydelsen ”många”. Slutsatsen är alltså att ”lite” inte har någon utpräglad kontrastiv gradadverbialsfunktion i den studerade konstruktionen.

Om ”lite” hade funktion 2 hade negativt laddade betydelser varit väl representerade medan det hade varit ovanligt med exempel med positiva laddade betydelser som ”lite smårroligt”^(A), ”lite småtrevligt”^(A) och ”lite småcharmig”^(A). Sådana exempel är dock många i sökning (A) och det går inte att urskilja någon värderingsbaserad trend. Typiskt har alltså ”lite” inte heller denna funktion.

Om ”lite” hade funktion 3 borde det kunna gå att hitta några exempel med den utskrivna formen ”lite för” eller ”lite väl” också. Söksträngarna (G) och (H) undersökte detta men hittade bara ett enda sådant fall, ”Han var lite väl halvtam och tafatt”^(G). Detta utfall pekar inte på en sådan funktion. Dessutom kan man notera att en sådan betydelse uppträder tillsammans med *graderbara* adjektiv. Här handlar det om ett adjektiv som redan *är graderat* med ”små-”. Att säga *”lite för jättestor”^(S) eller möjligen ?”lite väl smågrinig”^(S) stämmer inte med vår språkkänsla.

Slutsatsen blir alltså att ”lite” i den undersökta konstruktionens fall inte har någon av de tre funktionerna som listas i SAG. Vad detta borde betyda är att adverbialens generellt adverbiala funktion i stor utsträckning har förbleknat och att den istället har blivit en del av konstruktionen som sådan. Dess nya funktion är att genom sin närvaro få språkanvändaren att känna igen konstruktionen och inse att dess innebörd frångår den bokstavstroga. Vi skall nedan se att när- och frånvaron av ”lite” spelar roll på det syntaktiska planet.

5.2 Konstruktionens syntaktiska funktion

”Lite” verkar som sagt vara en viktig del av konstruktionens mönster även om ordet inte har någon lexikal betydelse. Vid jämförelse av resultaten för sökningarna (A) och (C) med dem för sökningarna (B) och (D), mellan vilka skillnaden är att de senare inte innehåller ”lite” och alltså representerar konstruktioner som ”småroligt”^(B) och ”halvku”^(D), kan man genom ett konkordansstudium notera stora skillnader.

SAG listar fyra olika syntaktiska funktioner för adjektivfraser (SAG 2 kap 3 § 1):

1. Attribut i nominalfras
2. Predikativ
3. Adverbial
4. Huvudord i nominalfras utan substantiv eller substantiviskt pronomen

Resultatet i sökningarna (A) och (C) visade att de konstruktioner som innehöll ”lite” i stor utsträckning fungerade som predikativ eller som attribut i en nominalfras som i sin tur fungerade som predikativ. Mycket sällan fungerade det som adverbial och aldrig som nominaliserat adjektiv. Resultaten i sökningarna (B) och (D) innehöll även de predikativa funktioner, men också många fler exempel på funktioner som inte hade med predikativ att göra, som attribut i nominalfras som fungerade som subjekt, adverbial och även vissa nominaliserade adjektiv som till exempel ”halvkriminella”^(D).

Slutsatsen blir att konstruktioner utan ”inte” verkar ligga närmare ’vanliga’ adjektiv till sin funktion, och att ”inte” genom sin närvaro signalerar en funktionspecification.

5.3 Konstruktionens valens

Det finns även vissa iakttagelser att göra vad gäller konstruktionens valens, alltså de externa element som konstruktionen relateras till. Utifrån resultaten i sökningarna (A) och (C) kan man argumentera för att konstruktioner med ”lite” tenderar att

beskriva antingen talaren själv, eller en händelse eller ett element av en händelse som talaren själv upplevt. Det finns ett drag mot den personliga, konkreta upplevelsen som är något starkare än i sökningarna (B) och (D). Se dock diskussionen nedan för ytterligare kommentarer.

5.4 Konstruktionens pragmatik

Vi har tidigare konstaterat att den undersökta konstruktionens dubbla förminskande led inte innebär en faktisk dubbel förminskning av något. Trots detta har den tydliga skillnader mot konstruktioner där "lite" uteslutits. Hur skall då konstruktionen förstås när den används i praktiskt språkbruk?

Genom att studera resultaten i sökningarna (A) till (D) samt genom att ta de tidigare resonemangen i beaktande kan man finna att de utsagor där konstruktionen används ofta är relaterade till vardagliga, personliga, spontana eller något lättviktiga ämnen. Det verkar finnas en diminutiv funktion som snarare än att förmedla en kvantitativ litenhet signalerar ett förminskat viktanspråk eller allvar. Konstruktionen beskriver sådant som man inte vill dra för stora växlar på eller blåsa upp till större proportioner av någon anledning. Som vi noterat ovan används konstruktionen ofta för att beskriva sig själv eller upplevelser man har haft personligen. I sådana situationer kan det säkert vara användbart att ha en diminutiv, förminskande faktor som lindar in något och gör det icke konfrontativt. 'Det här är bara min lilla åsikt', verkar man säga. Likaså är det användbart i spontana uttryck, när man reagerar i stunden och inte har haft tid att samla information om sitt uttalande. Då kan det vara effektivt att förminska det för att inte riskera att bli påmind om sitt påstående om det skulle visa sig att utsagan inte var korrekt eller inte föll i god jord.

6. Konstruktikonpost

6.1 Konstruktikonpostens utformning

Upprättandet av konstruktikonposten har utförts enligt riktlinjerna som beskrivs i ”Ett svenskt konstruktikon. Utgångspunkter och preliminära ramar.” (Lyngfelt och Forsberg, 2012) samt på SweCns hemsida och Svenskt Associationslexikon SALDOs hemsida. På grund av förnyade rutiner som ännu inte är publicerade följs dock inte dessa riktlinjer exakt. Nedanstående konstruktikonpost ges i vad som just nu är gällande format.

6.2 Konstruktikonposten för [lite små-ADJ]

ID	lite_småadjektiv
Type	+morf
Category	AP
Definition	Någon beskriver [någon eller något (ibland sig själv)] _{entity} som besittande [en egenskap av begränsad vikt eller konsekvens] _{property} .
Structure	<i>lite små-Adj</i>
Cee	<i>lite små-Adj</i>
Coll	Jag..1, den..1, är..1
Internal construction elements	lite (+LU + kategori) små- (+LU + förled) Adjektiv (+ efterled) ev. + externt CE: upplevare
Examples	[Jag] _{entity} har alltid varit [lite småkär] _{property} i Edward Furlong. Idag har jag haft en [lite smådålig] _{property} [dag] _{entity} . [Det] _{entity} känns faktiskt [lite småjobbigt] _{property} [att behöva göra ett sådant konstaterande] _{entity} .

Comment	
Reference	Karlson-Weimann, David. "Lite småkonstig! En konstruktionsgrammatisk undersökning av [lite små-ADJ]." Specialarbete. Göteborgs universitet, 2014.

Diskussion

Den här uppsatsen har visat att konstruktioner av typen [lite små-ADJ] i dagligt bruk har en diminutiv funktion som snarare än att förmedla en kvantitativ litenhet innebär ett förminskat viktanspråk eller allvar. Slutsatserna i en undersökning som den här blir dock alltid begränsade av materialet man har att arbeta med, och vissa aspekter av analysen påverkas till större del än andra.

Söksträngarna som använts hade antagligen kunnat förfinas ytterligare. Exempelvis fångades några exempel av "lite småborgerlig" upp, vilket inte riktigt passar in i betydelsen vi undersöker. "Lite småborgerlig" innebär inte en diminutiv användning av borgerlig, utan ordet har sin egen betydelse med fler konnotationer än bara den politiska färg som "borgerlig" beskriver. Sådana medvetna undantag hade kunnat exkluderas genom att skriva söksträngarna så att de valdes bort.

Analysen av konstruktionens valens tog fasta framförallt på den personliga och självupplevda kvaliteten. Det är förstås viktigt att i det sammanhanget komma ihåg att undersökningen baseras på bloggtexter, en genre som traditionellt behandlar framförallt det som berör författaren i vardagen. Det är därför tänkbart att det valda materialet i viss mån styr undersökningens resultat genom sin genretillhörighet. Å andra sidan kan man notera att Bloggmix innehåller 467,64 miljoner token, medan alla andra korpusar tillsammans utom Sociala medier, utgjorda av till exempel dagstidningar, skönlitteratur och tidsskrifter, innehåller 929,47 miljoner token. Det finns 5186 träffar på konstruktionen i Bloggmix och 756 träffar i övriga korpusar. Att ett ungefär hälften så stort material har nästan 7 gånger så många träffar borde kunna antyda att konstruktionen bäst kan studeras i bloggenre.

En annan relaterad fråga är om fokuset på bloggtexter kan ha uteslutit vissa andra pragmatiska användningar, som inte ofta förekommer i den genren. Utöver de listade funktionerna i resultatdelen så används även diminutiv bland annat för att linda in och ta udden av kritik. Genom att säga ”nu har det blivit lite småfel här” istället för ”du har gjort fel” slipper den tilltalade att förlora ansiktet inför sin bedömare eller andra som är inom hörhåll. Just den typen av användning hade kanske syntts bättre i tal eller andra situationer med mer utpräglad konversationskaraktär.

Konstrutikonprojektet är ett praktiskt viktigt och intressant projekt som arbetar inom ett fält där mycket ännu kvarstår att undersöka, och som kommer att leda till mycket intressant forskning i framtiden. Förhoppningsvis kan denna uppsats i någon mån anses ha bidragit med ett litet strå till den stora SweCcn-stacken.

8. Källförteckning

KORP. <http://spraakbanken.gu.se/korp/> Hemsida tillgänglig 21052014.

Lyngfelt, Benjamin, Lars Borin, Maria Bäckman m.fl. 2013. "Ett svenskt konstruktikon. Grammatik möter lexikon." Institutionen for svenska språket, Göteborgs universitet.

Lyngfelt, Benjamin & Forsberg, Markus. 2012. "Ett svenskt konstruktikon. Utgångspunkter och preliminära ramar." Institutionen for svenska språket, Göteborgs universitet.

Teleman, Ulf, Erik Andersson & Staffan Hellberg m.fl. 1999. *Svenska Akademiens Grammatik*. Andra bandet. Stockholm.

SALDO. <http://spraakbanken.gu.se/resurs/saldo>. Hemsida tillgänglig 21052014.

SweCcn – Ett svenskt konstruktikon. <http://spraakbanken.gu.se/swe/sweccn>
Hemsida tillgänglig 21052014.